

РЕЦЕНЗИЯ

АГРАРЕН УНИВЕРСИТЕТ	
гр. ПЛОВДИВ	
Вх. № 7076	Дело № 16
Получено на 12.04.2019	

върху дисертационен труд за получаване на образователната и научна степен “доктор” по: област на висше образование 3. Социални, стопански и правни науки; професионално направление 3.8. Икономика; научна специалност
Икономика и управление

Автор на дисертационния труд: Анета Венелинова Ройчева, редовен докторант към катедра „Икономика” при Аграрен университет, гр. Пловдив.

Тема на дисертационния труд: „Ефективност и конкурентност на българското лозарство“

Рецензент: проф. д-р Иван Димитров Пенев, Аграрен Университет-Пловдив, катедра „Икономика”; област на висше образование 3. Социални, стопански и правни науки; професионално направление 3.8. Икономика; научна специалност „Икономика и управление“, определен за член на научното жури със заповед № РД-16-362/ 18.03. 2019 год. от Ректора на АУ.

1. Кратко представяне на кандидата

Докторантът Анета Венелинова Ройчева е родена на 20.09.1987. През 2010 завършва Пловдивски Университет „Паисий Хилендарски”, специалност Международни Икономически Отношения - бакалавър, а през 2011, Финансов мениджмънт - магистър. От 2015 е зачислена като редовен докторант, към катедра „Икономика“, Аграрен университет - Пловдив.

Работила е като Икономически сътрудник за фирма Вадимекс” ЕООД, гр. Пловдив през 2012, Администратор по учебната дейност и развитието на академичния състав към Юридически факултет на ПУ „П. Хилендарски“, 2012-2015.

Моите лични впечатления за докторанта са отлични. Владее много добре английски и руски език, което и е дало възможност да ползва литература от различни теоретични школи.

2. Актуалност на проблема

България е страна с традиции в лозарството. През последните 20 години обаче, се наблюдава намаляване на: площите с лозови насаждения, производството, износа на вино и десертно грозде. Това от своя страна е свързано и с намаляване на заетостта и доходите в сектора. Конкурентните възможности на дадено производство в земеделието се определят както от природните условия, така и от организацията на производството и ефективността на вложените ресурси. В тази връзка темата на дисертацията „Ефективност и конкурентност на българското лозарство“ и е актуална както за теорията, така и за практиката.

3. Цел, задачи, хипотези и методи на изследване

Цел: „...На базата на анализа на производствения потенциал, икономическата ефективност и конкурентните способности на българския лозаро-винарски сектор да се обосноват технологични и институционални модели за тяхното повишаване и оптимизиране, подобряване състоянието на сектора и неговото успешно позициониране на националния и международния пазар“.

Задачи: (1) Изясняване на същността на категориите конкуренция, конкурентност и ефективност; (2) Определяне на особеностите на ефективността и конкурентността на лозарството; (3) Формулиране на методика за изследване; (4) Анализ на производствения потенциал на лозарството; (5) Анализ на регионалните особености на сектора; (6) Оценка на влиянието на институционалната среда; (7) Оценка на технологичното развитие и иновационните решения в сектора; (8) Анализ на организационно развитие на лозарството; (9) Изследване на институционална рамка за развитие на българския лозаро-винарски сектор; (10) Формулиране на препоръки и институционални подходи за стимулиране на предприемачеството и развитието на българския лозаро-винарски сектор.

Основна теза: Настъпилите структурни промени в периодите на преход, подготовка за присъединяване и членство на България в ЕС създават предпоставки за ограничаване на конкурентните възможности на лозарството като интензивен подотрасъл на земеделието.

Методи на изследването: В изследването са използвани три групи методи за: (1) оценка на производствения потенциал, производителността и ефективността; (2) анализ на сравнителните предимства и конкурентни способности; (3) Модели за институционално въздействие върху конкурентността и ефективността.

Източници на информация: В изследването са използвани: (1) Централизираны източници на международно равнище: FAOSTAT, OECD, EUROSTAT; (2) Централизираны източници на национално равнище: НСИ, „Агростатистика“; Изпълнителна агенция по лозата и виното, Национална лозаро-винарска камара; Изпълнителна агенция по сортоизпитване, апробация и семеконтрол; (3) Децентрализираны източници на национално равнище: Областни и общински служби „Земеделие и гори“; Регионални лозаро-винарски камари; Регионални сдружения на производители; (4) Проведена анкета

Обем на извадката: Анкетирани са 100 участници в отрасъла: 50-производители на грозде; 30 преработватели; 5 търговци; 15 смесени стопанства, Данните са събрани през периода 2016 – 2017 г., чрез посещения на място, телефонни интервюта, по поща и чрез различни електронни средства за комуникация.

Целта на изследването е ясно формулирана. Задачите, които докторанта си поставя, водят до постигането на поставената цел. Методите на изследването съответстват на поставените задачи. Извадката има достатъчно наблюдения за осигуряване на достоверност на изводите.

4. Онагледеност и представяне на получените резултати

Дисертационният труд е в обем от 265 страници от които: теоретична част - 62 страници; аналитична част - 106 страници; конструктивна част – 59 страници; изводи и препоръки – 9 страници; литература - 9 страници. В текста

са включени 29 таблици, 33 фигури и 3 приложения. Използвани са 161 литературни източника.

Дисертационният труд е много добре структуриран и включва всички необходими елементи. Всяка глава завършва с основни изводи, което улеснява проследяването на логиката на изложение.

5. Обсъждане на резултатите и използвана литература

Дисертационният труд включва увод, три глави, заключения и препоръки. В увода са представени: актуалността на проблема; целта и етапите на работа; предмета и обекта на изследването; основната теза и методите на изследването.

Първа глава е теоретична. В нея са изяснени същността на категориите конкурентност и ефективност. Дискутирани са различни теоретични направления като меркантилистите, физиократите, класическата политическата икономия, неотехнологичното направление, теорията на Майкъл Е. Портьър. Представени са дефиниции на категориите конкурентност на Европейската комисия, Световния икономически форум, Организацията за икономическо сътрудничество и развитие (OECD). Разграничени са конкурентността на секторно и на фирмено равнище. За нуждите на настоящото изследване са приети следните дефиниции:

Конкурентността „.....представлява потенциала на една производствена система, независимо от нейния размер, да произвежда и предлага на пазара стоки и услуги при условия, по-добри от тези на другите участници (конкуренти), като запазва възможностите си за възстановяване на алтернативните разходи при установилата се институционална среда“.

Ефективността е дефинирана като „.....относителна оценка на резултатите от използването на производствените фактори в съществуващата производствена среда“.

Теоретичните постановки са разгледани в контекста на аграрния сектор. Открити са детерминанти на конкурентността в лозарството. Главата завършва с представяне на методиката на изследване.

Втора глава е емпирична и в нея първо е разгледан производствения потенциал на лозарство в България. Направен е богат исторически преглед на историята на отрасъла и ролята му в икономиката на страната. Динамиката в развитието на производствения потенциал е дискутиран за два важни периода (1897 – 1960 г.) и (1961 – 2017 г.) и няколко под-периода даващо възможност да се открият основните тенденции в развитието на отрасъла. Тези периоди отразяват не само основни моменти при развитието на технологиите, но и на социалните процеси в страната. Използван е индексния факторен анализ за изследване на влиянието на измененията в площите и средните добиви върху обема на производството в отделните периоди.

Анализирани са районирането, регионални особености и развитие на лозарството в България. Равнище на ефективност и конкурентност на българското лозарство е изследвано с три последователни стъпки. Първо, са изследвани производителността и ефективността на лозарството, използвани са показателите брутна продукция и брутна добавена стойност на единица използвана земеделска площ; на една годишна работна единица; на хиляда лева капитал. Второ, анализирани са международната търговия и консумацията на грозде и вино. Трето, оценени са сравнителните предимства и конкурентните способности на българския лозаро-винарски сектор. Използвани са показателите: индекс на експортни предимства на Баласса; индекс на Амир; коефициент на сравнителни търговски, експортни предимства, конкурентност на Фолрат. Четвърто, оценено е влиянието на институционалната среда върху конкурентността на лозарството. Основният метод използван тук е матрицата за анализ на политики.

Трета глава е конструктивна и в нея са представени възможностите за повишаване на конкурентността и ефективността на лозарство. Дискутирани са три групи решения. В първата група са разгледани технологичните и иновационни решения; втората група - организационното развитие на лозарството; третата група анализира промените в институционалната среда.

Заклученията и препоръките произтичат от изследването.

6. Приноси на дисертационния труд

Представената работа е завършен изследователски труд. Качествата и обема на разработката е по-голям от този, който обикновено се препоръчва при разработване на дисертациите. Напълно споделям приносите, които кандидатът е посочил в автореферата.

От научно -теоретични приноси бих искал да открия: първо, задълбочения литературен преглед за определяне на същността, на конкуренцията, конкурентността и ефективността, адаптирането им за земеделието и специално за лозарския сектор и изведените дефиниции за тези понятия; второ, разработената методика за проучване и оценка на производителността, ефективността и конкурентността на българския лозаро-винарски сектор на национално и регионално равнище.

От практико-приложните приноси бих искал да открия: ретроспективния анализ на измененията в българския лозаро-винарски сектор през годините и особено през периода на преход и членство на България в ЕС, предложения модел за оптимизация на организационната структура на сектора на национално равнище, предложените насоки за аграрната политика.

Особено интересни са предложенията за оптимизиране на организационната структура и ролята на стопанствата с различни размери: до 100 дка; до 250 дка; до 500 дка; и над 500 дка. Тази групировка, дава възможност да се помисли и за различни инструменти на аграрната политика, които да съответстват на поведението и капацитета на тези производствени единици. По мое мнение, един от проблемите на настоящата политика е, че инструментите са твърде унифицирани и не отчитат достатъчно добре различията произтичащи от организационната структура. Доста разпространено е разбирането, че само едрото земеделие може да е модерно и ефективно.

7. Критични бележки и въпроси

Нямам бележки по представената работа. Към докторанта имам следните въпроси:

- Как делът на България в световната търговия на вино и грозде може да повлияе върху резултатите от анализа изведен чрез матрицата за анализ на аграрната политика?
- Какъв е достъпът на дребните, средните и едрите производители на грозде и вино до ресурси?

8. Публикувани статии и цитирания

Представени са 4 публикации свързани с дисертационния труд – 3 самостоятелни и 1 в съавторство. Публикувани са съответно в списание *Trakia Journal of Sciences*, (2015); Научни трудове“ на Аграрен университет – (2015); Международна научна конференция „Икономическо благосъстояние чрез споделяне на знания“ (2016); Сборник доклади от Кръгла маса (2016).

Представеният автореферат отразява обективно структурата и съдържанието на дисертационния труд.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ:

Въз основа на качеството на работата, приложените различни методи на изследване, правилно формиране на извадката, направените обобщения и изводи считам, че представеният дисертационен труд отговаря на изискванията на ЗРАСРБ и Правилника на Аграрния университет за неговото приложение, което ми дава основание да го оценя ПОЛОЖИТЕЛНО.

Позволявам си да предложа на почитаемото Научно жури също да гласува положително и да присъди на Анета Венелинова Ройчева образователната и научна степен “доктор” по научната специалност „Икономика и управление”.

Дата 12.04.2019

гр. Пловдив

РЕЦЕНЗЕНТ:

(проф. д-р. Иван Пенев)